

De eindtoets als extra graadmeter in het speciaal onderwijs

Lastig of niet? Of kinderen nu lichamelijk, zintuiglijk of verstandelijk beperkt zijn, worstelen met psychische problemen of kampen met moeilijk gedrag: vanaf schooljaar 2019-2020 maken ook leerlingen in groep 8 van het speciaal onderwijs de eindtoets. Voor sommige SO-scholen is dat nieuw, maar er zijn ook al scholen die al een paar jaar de eindtoets afnemen. Wat zijn hun bevindingen?

Op SO De Pylar in Heerlen, een school voor leerlingen met een ontwikkelingsstoornis (voorheen "ZMOK" genaamd), zijn de resultaten met de toetsafname positief. Ook op SO De Berg, waar gewerkt wordt met een eindtoets, zijn ze enthousiast.

'Onze kinderen voelen zich anders dan de kinderen in de straat. Ga maar na: ze gaan met busjes naar SO De Pylar en niet naar de school in de buurt. Over de eindtoets horen ze op het Jeugdjournaal en van vriendjes. Door ze de eindtoets te laten maken, geven we een duidelijke boodschap af: ook jij maakt deze toets. Net als alle kinderen in Nederland. Zo geef je ze het gevoel dat ze erbij horen', vertelt intern begeleider Sven Rutten. 'Bovendien hebben we er als school echt wat aan. Het geeft ons een breder vertrouwen dat we een weloverwogen keuze maken over de overgang van PO naar VO.'

Juiste kind op de juiste plek

De eindtoets meet het taal- en rekenniveau van een kind. Zowel op SO De Pylar als op SO De Berg, waar kinderen zitten met autisme en aanverwante problematiek, blijkt de toetsuitslag bijna altijd overeen te komen met het gegeven schooladvies. Behandelaar Philip Tersmette werkt bij SO De Berg: 'Mede gelet op deze uitkomsten, ben ik ervan overtuigd dat we het proces van het kiezen van een middelbare school zorgvuldig begeleiden. Het lukt ons om kinderen op basis van hun brede ontwikkeling goed in te schatten. Het merendeel van de kinderen krijgen we op de juiste plek. De eindtoets is daarbij een extra graadmeter. En voor de leerlingen en de ouders is het prettig om te zien wat acht jaar basisonderwijs een kind heeft gebracht.'

Op papier of op de computer

SO De Pylar is fan van digitaal adaptief toetsen, waarbij de vragen zich – tijdens het maken van de toets – aanpassen aan het niveau van de leerling. Alle leerlingen maken de eindtoets met computerscherm en toetsenbord. Rutten: 'Dat voorkomt teleurstelling en opgekropte emoties. Voorheen merkten we dat sommige kinderen gefrustreerd raakten bij moeilijke vragen en daardoor blokkeerden en zo de toets verprutsten. Adaptief toetsen motiveert leerlingen veel meer.'

Ook SO De Berg ziet de voordelen maar loopt tegen een praktisch probleem op: er zijn niet genoeg laptops en computers beschikbaar om een groep 8 in een keer te toetsen. 'Onze kinderen zijn erg gebaat met structuur, overzicht en duidelijkheid. Daarom hebben we ervoor gekozen om niet per dag drie of vier kinderen te laten rouleren achter een computer. Ons standpunt is nog steeds: we moeten de toets in één keer, in de dagen die ervoor staan, kunnen afnemen. Door het gebrek aan computers lukt het niet om een heel klaslokaal met achtstegroepers digitaal te toetsen, terwijl ik er wel voorstander van ben. We selecteren daarom zorgvuldig die leerlingen die het meest gebaat zijn bij adaptief toetsen.'

Oefenen

Om de kinderen voor te bereiden op de toets, oefenen ze op SO De Berg een aantal keer met oudere, papieren versies van de toets. Zo krijgen de kinderen inzicht in hoe zo'n toets in elkaar steekt. Tersmette: 'Het type vraagstelling ziet er anders uit dan de kinderen over het algemeen gewend zijn. Dat moeten ze even door hebben.' Ouders wordt geadviseerd om er vooral geen druk op te leggen. Ook op SO De Pyler wordt vooraf besproken met de leerlingen wat er van ze wordt verwacht. 'Maar niet lang van tevoren en ook niet heel uitgebreid', zegt Rutten. 'Om onnodige onrust te voorkomen.' Dus hoort groep 8 de dag voor de geplande eindtoets wat adaptief toetsen is en dat dat betekent dat je een eenmaal gegeven antwoord niet meer kunt corrigeren. 'Je kunt niet simpelweg terugklikken naar een vorige vraag.'

Begeleiding

Rutten: 'De eigen leerkrachten begeleiden de kinderen op de toetsdagen. Gewoon in de eigen groep. Zij maken de kinderen duidelijk dat ze inhoudelijk niet kunnen helpen – het kind moet het zelf doen. Daarbij vertellen we nadrukkelijk dat het niet komt omdat de juffrouw of meester er geen zin in heeft maar omdat het niet mag. Ze lijken daardoor misschien wat afstandelijker dan normaal het geval is. Een stimulerende, bemoedigende opmerking maken, dat doen ze natuurlijk wel.'

Tijdsdruk

Ook de tijdsdruk wordt weggehaald. Soms blijken kinderen gewoon op te zijn na een uurtje bezig zijn met de eindtoets. Als dat het geval is, mogen ze de dag daarna rustig doorgaan met het volgende onderdeel. Als een kind last krijgt van angsten of de toets niet trekt, wordt er ook gestopt. Om op een rustig moment hierover in gesprek te gaan, in te zetten op zelfvertrouwen schenken en het kind de kans te geven om de volgende dag de toets opnieuw op te pakken. 'Zo halen we veel stress weg', meent Rutten. 'En het wordt ook inzichtelijk hoe een kind omgaat met de druk van het toetsen. Ook dat is nuttige informatie voor de middelbare school.'

Toetsbaar of niet?

Vrijwel elk kind is toetsbaar, merkt Tersmette op. In de veertien jaar dat hij werkt op SO De Berg bleek ongeveer een handvol achtstegroepers niet goed te toetsen. Vanwege faalangst, vanwege de problematiek van kinderen. 'Soms zie je wel al bij de afname van een toets dat er geen betrouwbare uitslag komt. Bijvoorbeeld omdat ze zich niet kunnen concentreren, de toets afraffelen of het gewoon erg lastig vinden om langdurig met een ding bezig te zijn.' Op SO De Pyler doen bijna alle kinderen mee, behalve de kinderen met een rechtstreekse verwijzing naar de praktijkschool. 'Maar verder nemen we iedereen mee – ook de kinderen die naar VSO-basis gaan, ook al is dat straks niet verplicht', aldus Rutten.

Impact op schooladvies

Of het nu gaat om regulier of speciaal voortgezet onderwijs, alle kinderen zijn al geplaatst op een school als de eindtoets wordt afgenomen. Alleen een opvallend gunstige score op de eindtoets kan leiden tot aanpassing. Mits de ouders en het kind daarachter staan. 'We maken ook mee dat ouders aangeven dat het hen niet verstandig lijkt, bijvoorbeeld vanwege de huiswerkattitude', legt Rutten uit. Het gaat op beide SO-scholen om hooguit enkele kinderen per jaar. En bij een uitslag die onverwachts lager uitvalt? Dan heeft dat – net als in

het reguliere basisonderwijs – geen invloed op het schooladvies. Rutten: 'In het ontwikkelingsperspectief (OPP) geven we beredeneerd aan waarom we een afwijkende keuze maken ten opzichte van de score op de eindtoets.' Net als bij Tersmette op school: 'Omdat we goed kunnen onderbouwen waarom we van mening zijn dat een kind het beste tot zijn recht komt op de gekozen school, maakt het voortgezet onderwijs daar nooit een probleem van.'